

Prof. dr hab. Karol Klauza
kklauza@kul.pl

**Recenzja pracy doktorskiej
mgr lic. Anny Gawrońskiej-Piotrowskiej
na temat:**

***Fenomen rozgłośni akademickich w Polsce w kontekście
komunikacji religijnej***

Recenzowania w/w pracy doktorskiej podjąłem się w odpowiedzi na decyzję Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego z dnia 24 kwietnia 2023 r., zakomunikowanej mi pismem Dziekana WT ks. prof. dr hab. Piotra Tomasika z dn. 24 kwietnia 2023 r. Podstawę recenzji stanowił wydruk komputerowy liczący 251 s., w tym 21 tabel i 6 rysunków. W przygotowaniu opinii kierowałem się kryteriami oceny, zawartymi w Ustawie z dn. 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* art. 187.

Ocena wartości merytorycznej rozprawy doktorskiej

Autorka rozprawy podjęła się pionierskiego opracowania dokumentacji i wstępnej analizy komunikowania treści religijnych w systemie radiofonii akademickiej w Polsce. Posiada w tym celu kompetencje wynikające z odbytych studiów na Wydziale Teologicznym UKSW oraz dzięki praktyce medialnej, jako redaktor naczelny Radia UKSW, działającego od 25 maja 2016 r., łącząc tę funkcję z aktywnością dydaktyczną, jako asystent w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa Wydziału Teologicznego UKSW. Kompetencje medialne zdobywała też m.in. w Studiu Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia, w Radiu Józef (obecnie PLUS Warszawa) poszerzając je o wiedzę i praktykę promocji i marketingu w Departamencie Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. Zaangażowania te pozwoliły jej zawęzić problematykę badawczą do dokumentacji elementów komunikowania religijnego w rozgłośniach koncesjonowanych i niekoncesjonowanych radiostacji akademickich powstałych w wyniku przemian społecznych w Polskich uczelniach w dwu ostatnich dekadach XX w. i na początku XXI w.

1. Recenzowana rozprawa dokumentuje stan **nadawców radiowych działających w strukturach uczelni wyższych**. To szczególny rodzaj mediów, charakteryzujących się bliskim związkiem oddziaływania na środowisko własnej uczelni. Target odbiorców radia medialnego zyskał znaczne poszerzenie potencjalnych odbiorców dzięki zastosowaniu technologii cyfrowej, stając się tym samym elementem krajowego systemu informacyjnego. Systemowe wykorzystanie radia akademickiego swymi początkami sięga w niektórych przypadkach połowy XX w. W okresie tym nadawcy wykorzystywali technikę radiowęzłową z właściwą sobie strukturą systemową redakcji, zmuszająca do uwzględniania wymagań państwowej cenzury prewencyjnej. Likwidacja Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk działającego od 1946 do 1990 r. oraz udostępnienie

nowych częstotliwości w radiofonii regionalnej otworzyło dla radiostacji akademickich, w drodze koncesjonowania (i poza nim) drogę do nowych możliwości nadawania, najczęściej w systemie *AMARC Europe* czyli w grupie społecznych nadawców radiowych. Specyfika tych rozgłośni polega m.in. na częstszej wymianie zatrudnionych redaktorów niż ma to miejsce w dużych rozgłośniach regionalnych i krajowych. Poza tym redaktorami są w dużej mierze amatorzy, wkraczający na drogę doskonalenia profesjonalnego, traktujący swoje zaangażowanie jako uzupełnienie podstawowej wiedzy, umiejętności i medialnych kompetencji. Dlatego w działalności zespołów redakcyjnych tego radia dużą rolę odgrywa permanentna, praktyczna edukacja warsztatowa. Często stanowi dla młodych ludzi wyzwanie i wymóg dodatkowego poświęcenia czasu i osobistych ambicji i uzgadniania go z wymaganiami studiów wyższych. Ich owocem w wielu przypadkach staje się późniejsza medialna droga życiowa absolwentów łączących własny kierunek studiów z uczestnictwem w różnych zaangażowaniach medialnych.

2. Autorka recenzowanej pracy doktorskiej **dobrze udokumentowała genezę, strukturę** organizacyjną i **profil medialny** „radia studenckiego”, na który - w jej badaniach - składało się w okresie 2003-2022 10 radiostacji akademickich zrzeszonych w Porozumieniu Rozgłośni Akademickich (Tabela nr 5 s. 20) i 18 rozgłośni niekoncesjonowanych (Tabela nr 6 s. 22-23). Spośród tej ostatniej grupy Autorka wybrała 3 rozgłosnie (Radio Bonus Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Radio SIM Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu oraz Radio UKSW w Warszawie) jako przedmiot swych szczegółowych badań z wykorzystaniem **metod** ilościowych, jakościowych, analizy zawartości przekazu, pogłębionej analizy wywiadów przeprowadzonych w grupie nadawców i specjalistów mass-mediologicznych (s. 114-150). Ich celem było udokumentowania faktów, ocena dokonań i nakreślenie perspektyw przyszłościowych, gdy chodzi o komunikację religijną (vide s. 6, 79, 151).

Zaproponowane przez nią źródła badawcze, metody badawcze i prakseologia metodyczna nosi cechy „oryginalnego rozwiązania problemu naukowego”, ważnego zarówno dla instytucji medialnych, jak i dla instytucji religijnych, których język różnicowany wyznaniowo sam w sobie czeka jeszcze na szczegółowe badania w kontekście dynamicznego rozwoju środków przekazu medialnego. Wynika to także z faktu braku podobnych opracowań naukowych, przez co praca doktorska ma wszystkie cechy **pionierskiego dokumentowania** instytucji medialnych we wspólnym zakresie: semantyki języka komunikacji religijnej oraz specyfiki instytucjonalnej jednego z elementów krajowego systemu medialnego. Na ten pionierski charakter składają się zawarte w pracy doktorskiej elementy faktografii, rys historyczny każdej z wytypowanych rozgłośni, wskazanie na ich specyficzny profil programowy oraz tropienie wątków komunikacji religijnej.

Zdaniem recenzenta w tym zakresie problematyki badawczej **brakuje badań nad efektywnością komunikowania**, badaną w aspekcie jakościowym i ilościowym. Przy czym, ze względu na charakter tej komunikacji nie wystarczą tylko badania statystyki słuchalności itp. ale do pełnej efektywności wypada dokonać oceny pastoralnej skuteczności medialnego komunikowania religijnego rozgłośni akademickich, wpisującego się przecież w misyjny i apostołski przejaw ich aktywności. Takich efektów

słusznie oczekują odpowiedzialni za struktury apostołatu diecezjalnego, zakonnego, parafialnego. W swych dalszych zainteresowaniach tym zagadnieniem, Autorka z pewnością będzie wypełniać tę lukę w swym kompetentnym namyśle nad radiostacjami szkół wyższych.

3. Rozprawa doktorska merytorycznie sprowadza się, zgodnie z tytułem rozprawy, do szczegółowej analizy komunikacji religijnej dwóch rozgłośni akademickich (vide s. 96-113): toruńskiej - należącej do kompleksu medialnych instytucji skupionych wokół Radia Maryja oraz warszawskiej - wpisującej się w charyzmat bł. Stefana Kardynała Wyszyńskiego kontynuowany przez Uniwersytet Jego imienia. Brak analiz audycji rozgłośni krakowskiej - Radia Bonus z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (podane racje rezygnacji Autorki vide s. 90, 95) powstały na etapie badań porównawczych stanowi symptomatyczny obraz podziału radiofonii katolickiej (nie tylko akademickiej) w Polsce. Różnią je profile modeli pastoralnych, preferowane gatunki radiowe, prakseologia montowania ramówek, a po części także uzupełniające środowisko innych mediów (prasy, telewizji, filmu w przypadku Radia SIM i ich braku w przypadku Radia UKSW). Dlatego też przedstawione w rozprawie elementy analizy i wnioski wypracowane przez Autorkę wykraczają poza cele własne rozprawy, a stają się przyczynkiem do socjologicznego scharakteryzowania środowisk, w których badane radiostacje działają.

4. Merytoryczne wnioski Autorki (vide 8 wniosków o charakterze ogólnym - s. 153, 16 wniosków warsztatowych dla nadawców radiowych - „katalog zasad” - s. 154-155) to obecnie w środowisku akademickim pionierski fundament, syntetyzujący wiedzę na temat radiowego języka komunikacji religijnej, ze szczególnym uwzględnieniem rozgłośni szkół wyższych. Spośród podniesionych w tych wnioskach zagadnień kilka wymaga osobnego omówienia, zgodnie z zasadą *pars pro toto* (s. 111-113).

Osiągnięcia Autorki zwracają uwagę na to, że:

1° profil radiostacji akademickich kształtują zarówno akademicki poziom uczelni jak i „prowadzenie przez te **uczelnie kierunków teologicznych** i misyjność w duchu wartości chrześcijańskich” (s. 111). Wniosek ten zawiera w sobie istotne kryterium formalne. Wyklucza badanie informacji i treści religijnych w szkołach wyższych nie posiadających studiów teologicznych. Często są tam obecne choćby newsy w ramach mainstreamowego kształtowania opinii publicznej.

Jednocześnie jednak, w świetle przytoczonej w rozprawie opcji Magisterium Kościoła na rzecz wykorzystania mediów w apostołacie, lektura rozprawy rodzi pytanie pod adresem uczelni teologicznych, które po ten środek przekazu(choćby przy wykorzystaniu radia internetowego) nie sięgają. Podświadomie towarzyszy tej rozprawie wyzwanie i pytanie o racje, dla których w gronie ważnych pastoralnie, formacyjnie i edukacyjnie ten środek oddziaływania (choćby w formie internetowych podcastów radiowych) nie jest wykorzystywany. Z powodzeniem można więc potraktować tę rozprawę jako wskazanie konkretnych dalszych badań, na przykład nad racjami rezygnacji z tego narzędzia komunikowania religijnego i wychowywania w szkołach wyższych przyszłych liderów wyznaniowego komunikowania radiowego. Zagadnienie to dotyczy nie tylko środowiska katolickiego ale także szkół wyższych innych denominacji chrześcijańskich w Polsce.

2° wg przyjętej przez Autorkę metodyki **badania procentowego udziału** komunikacji religijnej w ramówkach radia akademickiego stwierdzono iż, stanowi ona „marginalną część programu” - Radio UKSW 20%, Radio SIM 23% (s. 111). Zastanawia ten stosunkowo niski udział komunikacji religijnej w ramówkach tych rozgłośni *par excellence* nastawionych na pastoralną misyjność radia w środowisku akademickim. Tym bardziej, że Autorka spośród wielu przytoczonych definicji „komunikowania religijnego” w praktyce opowiedziała się w badaniach za ujęciem Rafała Leśniczaka (Komunikacja religijna to *zmediatyzowane formy komunikacji społecznej, odnoszące się do osób należących do Kościołów i innych związków wyznaniowych lub podejmujące w swoich komunikatach zagadnienia religijne* - s. 51). Być może wnioskowana w rozprawie „marginalność” to wynik doboru audycji do badań - arbitralny i uzależniony od nośnika komunikatu (s. 95 - dostęp na stronie www) zawęził rzeczywisty udział „zmediatyzowanej formy komunikacji społecznej”. Ponadto czas badania - styczeń 2021 r. w znacznym stopniu był uzależniony od sytuacji epidemiologicznej, kiedy praca redakcji, główne zagadnienia społecznego zainteresowania opinii publicznej i wymuszona redukcja personelu rozgłośni nie oddawały autentycznego profilu nadawcy. Badania prowadzone w środowiskach akademickich (w tym także na UKSW) nad wpływem kwarantanny (resp. *izolacji*) covidowej na życie religijne, jego język oraz na funkcjonowanie szkół wyższych mogą być wykorzystane w kolejnych badaniach Autorki, zweryfikować poziom udziału w tej „zmediatyzowanej formie komunikacji” faktów i przestania rozgłośni akademickich w latach 2021-2023.

3° Zaakcentowane przez Autorkę, spośród bogactwa sugestii) stanowisko redaktorów, iż „podejmowanie tematów religijnych jest **ważne dla samych prowadzących i dla ukierunkowania słuchaczy [...] w rozwoju ich wiary** (s. 153) świadczy o dojrzałości wyznaniowej i sprawności medialnej osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie rozgłośni akademickich. To stwierdzenie budzące zaufanie do kierujących zespołami redaktorów a jednocześnie - w świetle sposobu ich powoływania - usankcjonowanie aktualnych kryteriów powierzania im społecznie ważnego sektora życia społecznego i wyznaniowego. Z pewnością określa ono także ocenę Autorki „o zastosowaniu własnych badań w praktyce społecznej” [wymóg Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* art. 187 p. 2] powierzonego jej Radia UKSW.

4° Zaproponowany w rozprawie *Katalog zasad komunikacji religijnej w radiu akademickim* wypracowany na podstawie przytoczonych w rozprawie opinii redaktorów naczelnych i ekspertów pokrywa się z katolicką doktryną medialną zawartą w nauczaniu Vaticanum II oraz w dokumentach papieskich i odpowiednich dykasterii Stolicy Apostolskiej. Zwraca się w ni uwagę na wymóg zgodności z nauką Kościoła, dużą wiedzą (s. 152), promowanie świadectwa życia chrześcijańskiego, dialogiczny charakter komunikowania, „inspirowanie słuchaczy do samodzielnego myślenia, refleksji i oceny” (s. 155). Zarówno te - jak pozostałe elementy katalogu, o charakterze bardziej warsztatowym - mogą stanowić narzędzie edukacji i formacji nie tylko wyznaniowych rozgłośni akademickich.

W warstwie merytorycznej Autorka posiada świadomość braków kilku obszarów badawczych (np. szerszego doboru analizowanych komunikatów religijnych - s. 155; doboru rozgłośni, które na poziomie faktografii w swych newsach lub komentarzach odnoszą się do kwestii i postaw religijnych - tamże). Dodajmy od siebie - brak też szerszej niż krajowa bibliografii dotyczących teorii i praktyki radia akademickiego - 6 pozycji obcojęzycznych w *Bibliografii* rozprawy, z czego 2 poświęcone tłumaczeniom z polskiego, 2 dotyczące dokumentów urzędowych i 1 - 7-o stronicowa z 1982 r. Do ewentualnego wykorzystania w przyszłych pracach badawczych i instruktażowych sugeruję przykładowo m.in. <https://www.cwauthors.com/article/Increase-the-impact-of-your-research-Basic-Broadcasting-Tips-for-academic-researchers> [dostęp 2023.05.12]; spośród słabszych naukowo opracowań: obszerna panorama światowych rozgłośni akademickich - https://en.wikipedia.org/wiki/Campus_radio [dostęp 2023-05.10]; o systemowych rozwiązaniach akademickiego doskonalenia warsztatu medialnego zob. <https://www.unisq.edu.au/study/degrees/bachelor-of-television-and-radio-production/radio-production> [dostęp 2023.05. 10].

Podsumowując wartości merytoryczne recenzowanej rozprawy doktorskiej stwierdzam, że jej Autorka w trakcie wieloletniego badania o cechach pionierskich poszukiwań, angażując w to osobistą wiedzę, umiejętności i kompetencje medialne w przedstawianej pracy badawczej spełnia warunki podane w przedmiotowej *Ustawie*, bowiem **„prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie albo dyscyplinach [pokrewnych - tu w zakresie nauczania Kościoła o wykorzystaniu środków komunikacji społecznej - K.K.] oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej [tu - pracy badawczej uwzględniającej wypracowanie narzędzi badawczych, źródeł wytworzonych i ich kategoryzację, pozwalającą na wyciągnięcie wniosków naukowych - K.K.]**. Sygnalizowane braki w zakresie oceny merytorycznej nie pomniejszają pionierskiej dokumentacji Autorki a stanowią jedynie sugestie dla dalszych *ad melius esse* opracowań.

Ocena wartości formalnej rozprawy doktorskiej

Efekty wieloletniej pracy badawczej Autorki prowadzonej w szkole doktorskiej UKSW pod kierunkiem ks. dr hab. Krzysztofa Marcyńskiego SAC prof. ucz. UKSW zostały opublikowane m.in. w wersji wydruku komputerowego, liczącego 251 ss. Składają się nań: narracja merytoryczna, podzielona na trzy części, z których każda dzieli się na symetrycznie zredagowane rozdziały (cz. I - s. 9-47 w trzech rozdziałach; cz. II s. 48-113 w dwóch rozdziałach; cz. III s. 114-150 w trzech rozdziałach). Obszerny zakres treści stanowią *Wywiady pogłębione z redaktorami rozgłośni akademickich* s. 173-195 oraz *Wywiady pogłębione z ekspertami* s. 196-251. Całości dopełniają *Wstęp* s. 4-8, *Zakończenie* s. 151-156, *Bibliografia* s. 157-169, *Spis tabel* s. 170-171, *Spis rysunków* s.172.

Podział materiału naukowego w redakcji rozprawy wskazuje na przechodzenie w analizach od zagadnień ogólnych, takich, jak definicje radia akademickiego, komunikacji

religijnej, historii polskich rozgłośni akademickich, ich struktury, tematyki i udokumentowanych, ideowych założeń doktryny Kościoła wobec komunikacji religijnej radia (s.9-77). W części warsztatowej badań, ściśle podporządkowanej celowi rozprawy, wyrażonemu w tytule znalazły się efekty selekcji materiału badawczego pochodzące z Radia SIM oraz Radia UKSW 9 - s. 78-113) Ich dopełnieniem stały się wypowiedzi pogłębionych wywiadów z redaktorami Rozgłośni Akademickich (Aleksandra Stankiewicz, Piotr Lenzion, Daniel Śmieciński, Jakub Kruszewski - wszyscy z Radia UKSW), O. Dariusz Drażek CSsR, Piotr Cychowski - z Radia SIM). Wśród nich znaleźli się funkcyjni: Sekretarz redakcji – A. Stankiewicz oraz redaktor naczelny - o. D. Drażek CSsR. Autorka rozprawy, jako redaktor naczelny Radia UKSW dopełnia swymi analizami w całej rozprawie stanowisko tej rozgłośni w panoramie wypowiedzi redaktorów naczelnych. Swoistym zwieńczeniem przesłania ideowego i warsztatowego dla komunikowania religijnego w rozgłosniach akademickich (ale nie tylko) stał się oryginalny zestaw pisemnych wypowiedzi ekspertów (szczegółowy wykaz w tabeli nr 21 s. 121) reprezentujących wyznaniowe Uniwersytety (UKSW, KUL i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Dobór tych środowisk odpowiada profilowi pracy i kryteriom doboru podmiotów medialnych poddawanych badaniom porównawczym (Radio Bonus, Radio SIM i Radio UKSW). Są to eksperci, którzy odpowiedzieli na propozycję wywiadu pogłębionego, skierowanego także do 7 innych ekspertów, którzy z różnych powodów z tej możliwości nie mogli skorzystać. *Nota bene* tym swoim aspektowym wyliczeniem Autorka przyczynia się do popularyzacji krajowego środowiska medioznawców specjalizujących się w problematyce komunikacji religijnej. Poza nimi do tego grona wypada zaliczyć także kwalifikowanych recenzentów tych z uniwersytetów, które posiadając prawa doktoryzowania i habilitowania przyczyniają się do powiększania kadr ekspertów-medioznawców wyznaniowych rekrutujących się spośród duchowieństwa i świeckich teologów.

Struktura rozprawy odpowiada wymaganiom stawianym dla tego typu wypowiedzi naukowej. Zakresy poszczególnych części pracy mieszczą się w zakresie nakreślonym tytułem, materiał uporządkowany zgodnie z regułą od ogółu do szczegółów. Uwzględnia formalny charakter materiału badawczego - wyodrębnione aneksy, wspomagające lekturę tabele i ilustracje (w kolorze - ! K.K.). Zastanawia jednakże tytułatura dwóch ostatnich rozdziałów rozprawy. Użyte w niej sformułowanie *Studenckie radio o wierze* semantycznie posiada szerszy zakres, niż zawarte w tytule rozprawy sformułowanie „komunikacja religijna”. To ostatnie zaś zyskało w wyniku analiz Autorki niezbędną ukonkretnienie w wyniku zapoznania się z wieloma definicjami tego pojęcia. Formalnie jednak poszerzenie obszaru analiz na kategorię wiary - jakkolwiek ze wszech miar słuszne - to jednak na potrzeby komunikacji w radiu akademickim ryzykuje potrzebę dodatkowych uzasadnień, a tych w rozprawie brak. Gdyby bowiem chodziło klasyczne w dogmatyce i teologii moralnej rozumienie z obszaru wiary, wówczas nieodzowne byłyby „teologizmy”, o których Autorka wyraża się wartościująco na s. 154. Jestem przekonany, że zarówno ona, jak i niżej podpisany nie o takim ujęciu wiary w ramach komunikacji religijnej radia akademickiego myślą. Dlatego lepiej będzie w ewentualnej wersji drukowanej zastąpić tę tytułaturę rozdziałów 2 i 3 w część III „komunikacją religijną”.

Język rozprawy nosi cechy komunikatywnego dialogu z czytelnikiem, nawet jeżeli pojawia się w nim rozczulająca staropolszczyzna (np. sporadyczne użycie zaimka „ową” s.50, „owo” s. 54). Wyróżnienia w druku ułatwiają lekturę i budzą zaufanie do troski Autorki o logikę podziałów i ich chronologiczne i merytoryczne zakresy. W jednym tylko przypadku załamała się chronologia analiz, gdy w tok narracji o nauczaniu Jana XXIII (s. 74) wprowadzony zostaje *passus* o dokumentach wcześniejszych - Piusa XII (s. 75) a potem Piusa XI (s. 76). Zasadniczo jednak Autorka trafnie dokonuje własnych interpretacji magisterium Kościoła o środkach społecznego komunikowania aplikując je do potrzeb badań nad religijną komunikacją radia.

Podobnie kompetentną sprawnością wykazała się w interpretacji uzyskanych wywiadów pogłębionych i umiejętnie dokonała ich syntezy i pogrupowania wniosków. Te zaś pozwoliły jej - na wstępnym etapie - wnieść swój wkład w uzasadnienie hipotez badawczych (noszą one kumulatywny charakter wyszczególniony na s. 80-81 - cztery hipotezy, s. 116 - 2 hipotezy, s. 120 - 2 hipotezy. Razem stanowią one ślad dyskusji seminaryjnych i środowiskowych szkoły doktorskiej, których merytoryczne efekty przyjęte zostały przez PT Promotora i doktorantkę.

Aparat naukowy, w postaci **przypisów i cytatów**, zasadniczo odpowiada wymogom dla tego typu opracowań naukowych. 244 przypisy mają formę uźródłowienia cytatów w publikacjach i netografii. Pozwalają wyjaśnić metody i onomastykę mniej znanych instytucji. W **Bibliografii** wyróżniono *Źródła* (s. 157-159), *Nauczanie Kościoła* (s. 160-163), *Literatura przedmiotu* (s. 163-164), *Literatura pomocnicza* (s.165-169). Zapis publikacji tradycyjny ale druk poszczególnych, dłuższych opisów z tą samą interlinią. Utrudnia to lekturę a i samej Autorce stworzyło okazję do pominięcia części opisu na s. 166 w. 5g. W **Wykazie Tabel i Rysunków** pomocne byłoby podanie stron, na których są publikowane. Stosowanie akronimów poprawne, a w przypadku Radia Akademii Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu wyjaśniono (s. 43) jego nazwę własną (SIM - studenckie - internetowe - muzyczne), co wizualnie wiąże je ze skrótcem uczelni AKSiM - Akademia Kultury Społecznej i Medialnej.

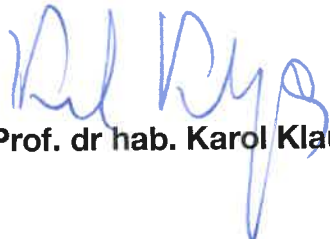
Osobną uwagę wypada zaznaczyć w związku z użyciem w tytule słowa „**Fenomen**”. Z pewnością zarówno w ramach seminarium doktoranckiego, w opinii Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych UKSW i uzgodnień z Promotorem dyskutowano zasadność użycia tego słowa na określenie sposobu komunikowania religijnego w rozgłoszeniach akademickich. To prawda, że terminem tym można określić *wszystko to, co jest przedmiotem postrzegania; wszelki fakt empiryczny, będący punktem wyjścia badań naukowych* - jak to definiuje Władysław Kopaliński ale dopiero na trzeciej pozycji semantycznej w swoim *Słowniku wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Rozprawa odpowiada temu właśnie terminowi. Z chwilą jednak, gdy znajdzie się na stronach internetowych, spontanicznie zaciekawi potencjalnych czytelników raczej jako pierwsza semantyczna interpretacja tego słowa, która głosi: *iz jest to (rzadkie) zjawisko, osobliwość, dziwo, kuriozum, unikat* (tamże). W tym pierwszym znaczeniu, *Słownik współczesnego języka polskiego* pod red. Anny Sikorskiej-Michalak i in. Warszawa 1998 doda ponadto: *coś niezwykłego, fenomen natury*. Tymczasem w tym znaczeniu rozprawa Autorki daleko odbiega swym poziomem naukowym zaprzecza kuriozalności i wyjątkowości zarówno instytucji radia akademickiego jak i tym bardziej komunikacji religijnej. Roztropniej będzie w przyszłości unikać niezamierzonej dwuznaczności, gdyż efekty badań

naukowych opuszczając przestrzeń akademicką, zgodnie z antyczną zasadą *quidquid recipitur per modum recipientis recipitur* ryzykują brak zrozumienia i dyskomfort poznawczy.

Wniosek końcowy

Przedstawione w niniejszej recenzji pozytywne oceny merytoryczne i formalne wskazują na pionierski, dokumentacyjny charakter wykonanych badań naukowych przeprowadzonych przez Autorkę recenzowanej rozprawy doktorskiej. Nieliczne uchybienia sygnalizowane w recenzji nie podważają ogólnego, pozytywnego wkładu w badanie mediów wyznaniowych. Stanowią one podstawę do uznania wiedzy, umiejętności i kompetencji medialnych Autorki w wyspecjalizowanych badaniach interdyscyplinarnych komunikacji religijnej w praktyce radia środowiskowego. Wyniki wieloaspektowych badań źródeł - nielicznych zastanych, a głównie wytworzonych, analizowanych przy użyciu metod socjologicznych oraz metody zawartości treści medialnych pozwalają uznać, iż recenzowana rozprawa spełnia wymagania *Ustawy dla prac doktorskich*, gdyż jest efektem „samodzielnego prowadzenia pracy naukowej” i stanowi „oryginalne rozwiązanie” w postaci wstępnej kodyfikacji zasad komunikacji religijnej w rozgłoszeniach akademickich. W związku z tym wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych o dalsze procedowanie w przewodzie o nadanie mgr lic. Annie Gawrońskiej-Piotrowskiej stopnia doktora.

Lublin, 15 maja 2023 r.

Prof. dr hab. Karol Klauza